

VOORWOORD

In het laatste nummer van onze 34ste jaargang publiceren we een vooraf publicatie van het werk *Wat is heilig in de Mens? De laatste Essays* met teksten van Simone Weil, uitgegeven door de uitgeverij *Letterwerk* (<https://www.letterwerk.be>). *Letterwerk* geeft twee reeksen filosofisch werk uit. De reeks *Questa* focust op het uitgeven van hedendaags filosofisch werk, met onder anderen auteurs als Dorine Vergote, Ben Schomakers, Katrien Schaubroeck, Evelien Van Beeck ... De *Filosofische Bibliotheek Diotima* doelt op vertalingen van te weinig gekende vrouwelijke filosofen zoals Iris Murdoch en de reeds vermelde Simone Weil. In dit nummer publiceren we één van Weils laatste essays *Deze oorlog is een oorlog van religies*. Weil schreef deze tekst in 1942, een aantal maanden voor haar overlijden in Ashford (Groot-Brittannië). We drukken vandaag deze tekst af als ‘een actueel essay’. Weil is het meest gekend om haar mystieke teksten, maar in *Deze oorlog is een oorlog van religies* linkt ze het mystieke met het politieke. In tijden waarin allerhande obscure mystieke ideeën en theorieën, onder andere via sociale media, opnieuw in opmars zijn – ik verwijs kort naar het amalgaam van QAnon ideeën – wordt Weils tekst brandend actueel. Het ganse QAnon amalgaam schurkt, allicht niet toevallig, aan tegen het fascisme – dat Weil in haar tekst stevig op de korrel neemt. Weils analyse is dat het fascisme een Europese perverse poging is om de ondraaglijke vraag naar het goede en het kwade te slechten. De reden dat Europa, anno de jaren ’40, wegzinkt in één morele chaos, is omdat het er niet in slaagt om het mystieke, voor Weil de principieel niet te beantwoorden vraag naar het goede en het kwade, een plaats te geven. Europa wil die vraag in handen nemen, het wil die vraag beantwoorden en alzo het mystieke bannen, overwinnen. Opmerkelijk is dat Weil zich ook negatief uitlaat over de democratie. Vervolgens stelt zich de vraag hoe Europa dan die niet te beantwoorden morele vraag een plaats moet geven. Vreemd genoeg ziet Weil een uitweg in een soort stoïcijns christendom, een platonisme. Loert hier niet opnieuw de irrationaliteit om de hoek? Is de Waarheid werkelijk alleen maar te vinden aan de uitgang van de grot? Marc De Kesel toont in zijn reactie *Een gloeiend stuk steenkool* de onhoudbaarheid van Weils positie aan. Weil stierf in 1943. Ze stierf te jong om het politiek democratisch experiment van het verdrag van Rome (1957), aanzet tot het ontstaan van de Europese Unie, mee te maken. De Kesel wijst erop dat het net de democratie is die de morele vraag open laat. Ik wil niet de onvolkomenheden van de Europese Unie onder de mat vegen, maar het feit dat de Fransen en de Duitsers, de Europese erfvijanden, reeds driekwart eeuw in vrede leven, toont misschien precies aan hoe Europa er op dit moment in slaagt om de morele vraag, althans in zijn absolute betekenis, onbeslist te laten. Wie goed leest ziet hoe De Kesel Weil subtiel een veeg uit de pan geeft.

Een tweede reactie is van Jacques De Visscher. Hij focust op Weils kritiek op het moderne prestatietravailisme, dat we kunnen linken aan Boehms concept

van een *produceren om te produceren*. Op deze wijze verknoopt De Visscher Weils tekst met de hedendaagse problematiek van de ecologie – wat onze democratie overduidelijk nog geen plaats heeft kunnen geven. De Europese democratie is er misschien in geslaagd om de vraag naar het goede en het kwade met betrekking tot de intermenselijke verhouding, het sociale open te laten, maar met betrekking tot de natuur loopt dit toch duidelijk fout. Ook dat is een feit. De wetenschap, in zijn moderne betekenis, claimt toch in elk geval het antwoord omtrent het goede en het kwade beslecht te hebben – dit is toch zo als we herauten zoals Maarten Boudry mogen geloven. De Kesel is positief over de democratie en daar zijn goede redenen toe, maar indirect wijst De Visscher er ook op dat die democratische vrede misschien wel werd afgekocht door een soort eindeloos materialisme, een kolonisering van de natuur en onze leefwereld, een modern geloof in een of andere utopie, als de ultieme overwinning op de mystiek.

Hoe dan ook, op het eind van haar tekst vermoedt Weil dat, wanneer Europa er niet in slaagt om de mystiek een plaats te geven, er na Wereldoorlog Twee een volgende komt – een nieuwe oorlog van religies. De Kesel schat dit volgens mij terecht anders in. Indien er opnieuw een mondiaal conflict in de maak is, dan wordt dit, aldus De Kesel, geen godsdienstoorlog. Het wordt opnieuw een oorlog met als inzet de democratie, net zoals dit ook de inzet was in de Tweede. Alleen, met De Visschers essay in het achterhoofd, wordt dit allicht een conflict dat wordt aangevuurd vanuit een strijd om de ecologie. Hoe geven we in de democratie de ecologie een plaats? Wanneer de groeiende “ecovroomheid omslaat in ecobetweterigheid, in geweld- en haatacties tegen andersdenkenden”, wanneer men meent dat het antwoord op de morele vraag naar het goede en het kwade uitsluitend in de natuur te vinden is, dan zijn we opnieuw ver van ons democratisch huis. Zien we hier een mogelijke breuklijn van een mondiaal conflict dat ons te wachten staat, de spanning tussen een democratisch relationeel (of fenomenologisch) geïnspireerd ecologisch denken, die de vraag naar het goede en het kwade onbeslist laat, versus een totalitair ecologisch denken dat zich in de mystiek van de natuur verliest, een denken dat meent dat de Waarheid in de natuur te vinden is? Nogal wat antivaxers, maar uiteraard niet allen, pleiten in elk geval voor een natuurlijk gegroeide groepsimmunitet, wat natuurlijk niets anders is dan een plat sociaaldarwinisme, een onversneden ecofascisme.

Henk Vandaele (Kemmel)